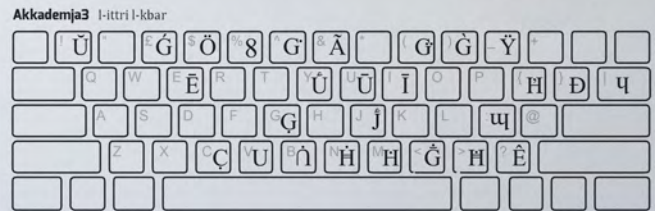
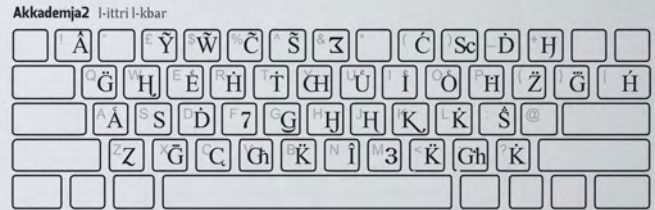
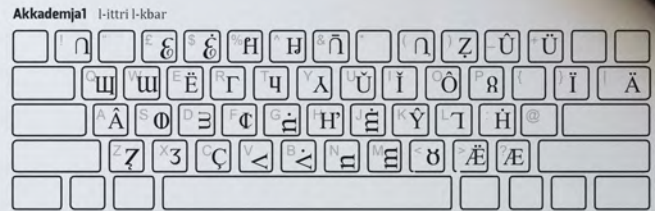

L-ITTRI TAL-ALFABETTI L-QODMA TAL-MALTI DIGITALIZZATI

L-AKKADEMJA TAL-MALTI FAKKRET L-EWWEL ĊENTINARJU TAGĦHA. FIL-BIDU KIENET MAGĦRUF A BĦALA L-GĦAQDA TAL-KITTIEBA TAL-MALTI. IR-RAĠUNI EWLENIJA GĦALIEX WAQQFUHA KIENET BIEX JISTANDARDIZZAW L-ALFABETT TAL-ILSIEN MALTI. **IS-SUR DAVID AGIUS MUSCAT** JAGĦTI ĦARSA LEJN X'KIEN HEMM QABEL L-ALFABETT TAL-MALTI LI NUŻAW ILLUM

It-tliet tastieri bl-ittri l-qodma tal-Malti li ġew digitalizzati.

Sa mitt sena ilu lsienna kien għad ma kellux alfabet wieħed. Kull min kien jikteb bih kien jagħzel l-ittri li jixtieq hu. Ħafna kittieba kienu jiktbu l-Malti bl-alfabet li jintuża fit-Taljan. Madankollu kienu jikkonfondu liema ittri se jużaw meta jiġu biex jiktbu kliem li kellu ħsejjes li kienu jinsabu fl-Għarbi biss.

Fost dawn kien hemm il-hoss *għajn*. Illum dan il-hoss intilef imma għadna nirrappreżentawh bl-ittri *g* u *ħ* flimkien. Kien hemm min dan il-hoss holoqlu forma li qatt ma kienet dehret qabel. Ħaddiehor għażel li jirrappreżentah billi jgħaqqad l-ittra *g* mal-ittra *ħ*. Wara kolli min kien iħoss dawn l-ittri flimkien kien ikun qisu qed ileħhen il-hoss antik tal-*għajn*. Oħrajn ħasbu li ladarba dan il-hoss issibu fl-Għarbi u mhux fit-Taljan, allura kien aħjar jekk jiktubh precizament kif kien jinkiteb fl-Għarbi. Ngħidu aħna, *ġasfur* (għasfur) u *mġarfa* (mġharfa).

Il-kwistjoni fuq l-alfabetti differenti damet is-snin, kif ġralhom ilsna oħra barranin bl-alfabetti tagħhom. Hi kif inhi, fl-1920 l-aqwa kittieba

ta' Malta ddecidew li din il-biċċa tal-alfabetti differenti jaqtgħulha rasha darba għal dejjem. Ingħaqdu u ftiehm biex numru minnhom jibdw jaħdmu sakemm isibu kompromess u joħorgu b'alfabet wieħed. Minn hemm kulhadd kellu jibda juża lil għal kitbietu. Hekk ġara. Dawn il-kittieba, waqt li welldu l-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti taw lil pajjiżna l-alfabet uffiċjali ta' lsienna. Il-Gvern irrikonoxxieh fl-1934, meta l-Malti sar ilsiens uffiċjali ta' pajjiżna.

Irridu ngħidu li qabel l-alfabet tal-Għaqda – kif sar magħruf l-alfabet uffiċjali tal-Malti – il-bosta alfabetti li kien hawn kienu biċċa wġiħ ta' ras għal kull min ried jitgħallim jaqra u jikteb bil-Malti. Immaġina ftit it-tfal tal-iskola li fil-klassi jitgħallmu jaqraw mod u mbagħad imorru d-dar u jippruvaw jaqraw xi ktieb fuq il-ħajjiet tal-qaddisin b'Malti miktub differenti. U xi ngħidu għall-istampaturi? Dawn ukoll kellhom biċċa wġiħ ta' ras. Dan għaliex kellhom jaħsbu għal ittri differenti biex jippruvaw jaqdu lil kull min ried jistampa bil-Malti.

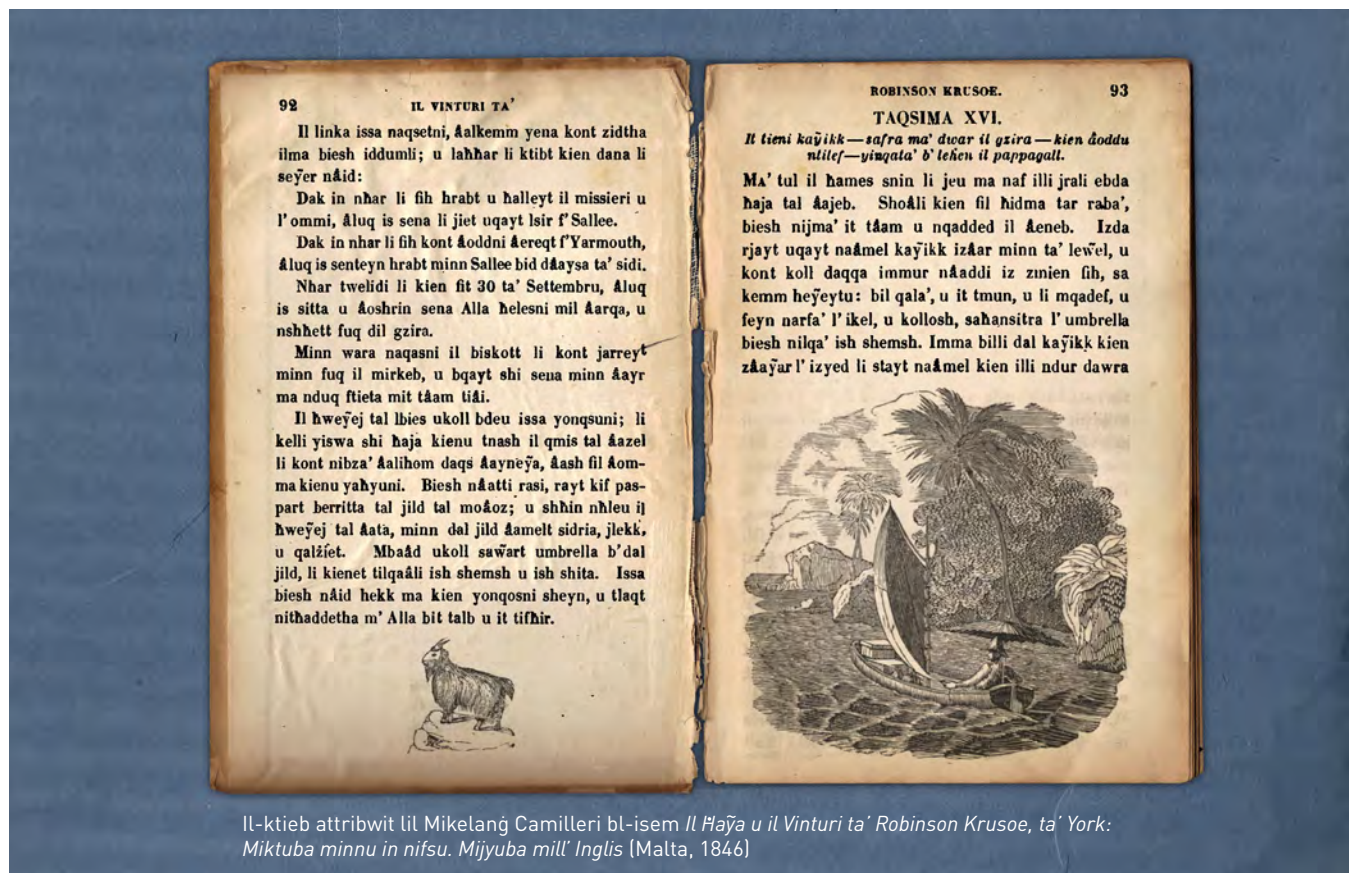
Illum din il-kwistjoni ngħalqet u l-alfabetti l-qodma saru jinteressaw biss lill-istudjużi u lill-istudenti avvanzati. Dawn l-alfabetti mhux biss jikxfu kif missirijietna kienu jharsu lejn il-Malti, imma jgħinuna nagħtu isem lil min kiteb xi kitbiet anonimi. Ngħidu aħna, bis-saħħa tal-alfabett użat fl-istampa ta' ma' dan l-artiklu, li hi silta mill-ktieb bil-Malti ta' Robinson Krusoe (1846), stajna naslu għall-isem tat-traduttur anonimu tiegħu.

PROĠETT TAL-AKKADEMJA TAL-MALTI F'GĦELUQ IL-MITT SENA TAGĦHA

Fl-2018 l-Akkademja tal-Malti bdiet taħdem fuq proġett ambizzjuż biex tidentifika l-alfabetti kollha li ħargu qabel l-alfabett tal-Għaqda. Hija identifikat 126 ittra kbira u 112-il ittra żgħira, u hađmithom mill-gđid digitalment. Hekk issa l-istudjużi tal-Malti jistgħu jitraskrivu l-kitbiet b'Malti antik li fih ittri li llum m'għadekx issibhom.

Il-proġett tlesta fl-2020, sewwasew mitt sena mit-twaqqif tal-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti. Dan huwa rigal li l-Akkademja tat lill-membri tagħha, lir-riċerkaturi, lill-istudenti universitarji, u lil dawk kollha li għandhom għal qalbhom l-istorja ta' Lsienna. L-ittri jistgħu jitniżżlu b'xejn mis-sit akkademjatalmalti.org.

David Agius Muscat hu membru tal-kumitat tal-Akkademja tal-Malti u dderieġa l-proġett tad-digitalizzazzjoni tal-ittri tal-alfabetti l-qodma tal-Malti.

Il-ktieb attribwit lil Mikelanġ Camilleri bl-isem *Il Haġa u il Vinturi ta' Robinson Krusoe*, ta' York: *Miktuba minnu in nifsu. Mijyuba mill' Inglis* (Malta, 1846)